

Lausunto

29.05.2026

Asia: VN/33943/2025

Hallituksen esityksen luonnos laeiksi yliopistolain, ammattikorkeakoululain, opintotukilain 4 §:n ja korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetun lain 2 §:n muuttamisesta (tutkinto avoimena korkeakouluopetuksena)

Lausunnonantajan lausunto

Yleinen näkemyksenne esityksestä sekä tiivistelmä lausuntonne pääkohdista

Jyväskylän yliopiston ylioppilaskunta kiittää mahdollisuudesta lausua esityksestä ja lausuu seuraavaa.

Katsomme, että esityksellä olisi toteutuessaan useita merkittäviä kielteisiä vaikutuksia. Esitys voi heikentää koulutuksellista tasa-arvoa ja vaarantaa maksuttoman korkeakoulutuksen periaatteen toteutumista. Lisäksi se lisää järjestelmän monimutkaisuutta, synnyttää uusia oikeudellisia ja sosiaalisia kysymyksiä sekä sisältää huomattavia rakenteellisia riskejä korkeakoulutusjärjestelmän toimivuuden kannalta.

Avoimen korkeakoulun tutkinnonanto-oikeutta koskeva esitys ei ole pelkkä tekninen koulutuspoliittinen uudistus, vaan merkittävä suunnanmuutos suomalaisessa korkeakoulujärjestelmässä kohti maksullisen tutkintokoulutuksen rinnakkaisrakennetta. Samoin esitys muuttaisi suomalaisen korkeakoulujärjestelmän arvopohjan.

Esitys murentaisi maksuttoman korkeakoulutuksen periaatetta, hämärtäisi opiskelijavalinnan oikeudenmukaisuutta ja vaarantaisi koulutuksellisen tasa-arvon. Kyse ei ole uudesta joustavasta koulutuspolusta, vaan rakenteellisesta muutoksesta, joka yksilön maksukyvyyn aiempaa vahvemmin mahdollisuuteen suorittaa korkeakoulututkinto.

Korostamme, että maksuttoman korkeakoulutuksen periaatteen ei tule heikentyä missään tilanteessa. Nyt esitykseen liittyy riski maksuttomuuden periaatteen rapautumisesta asteittain ilman, että kokonaisuutta ohjataan tai seurataan riittävän selkeästi. On keskeistä varmistaa, että

muutoksien vaikutuksia seurataan systemaattisesti ja että vastuut sen vaikutusten arvioinnista ovat selkeät.

Pidämme ongelmallisena, että vaikutukseltaan näin laajaa uudistusta edistetään ilman riittäviä ratkaisuja opiskeluoikeuden, sosiaaliturvan, opintotuen, YTHS:n, ensikertalaiskiintiöiden, korkeakoulujen rahoitusmallin, opiskelijavalinnan, opiskelijademokratian sekä yhdenvertaisuuden kysymyksiin.

Näkemyksenne esityksen tavoitteista

Tavoitteet koulutustason nostosta, jatkuvan oppimisen vahvistamisesta ja korkeakoulutukseen pääsyn helpottamisesta ovat hyviä ja kannatettavia. Esityksellä pyritään ratkaisemaan korkeakoulutuksen saavutettavuuden ongelmia kuitenkin keinoilla, jotka tosiasiaassa vain lisäävät riskiä eriarvoisuuden kasvulle.

Maksullinen tutkintoväylä ei ensisijaisesti poista koulutuksellisia esteitä, vaan voi siirtää niitä valintakokeista ja todistusvalinnasta taloudelliseen maksukykyyn. Tämä kehityssuunta on perustavanlaatuisesti ristiriidassa suomalaisen korkeakoulutusmallin kanssa. Riskinä on kaksitasoinen järjestelmä: maksuton mutta erittäin kilpailtu reitti ja maksullinen vaihtoehtoreitti niille, joilla on varaa. Tämä ei vahvista tasa-arvoa vaan heikentää sitä.

Näemme, että tavoite avoimessa korkeakoulutetusta tutkinnosta jo työssä oleville on ristiriidassa toimenpide-ehdotusten kanssa, sillä mikään ei rajaa ensimmäistä tutkintoa tavoittelevaa nuorta hakeutumasta avoimeen korkeakouluun suorittamaan maksullista tutkintoa. Jos tavoitteena tosiaan on kohdentaa tämä koulutusväylä jo työssä oleville, toimenpiteiden tulee vastata tätä tavoitetta ja ohjata sitä kohti.

Vaikka esityksen mukaisen avoimen korkeakoulun tutkintoon johtavan koulutuksen tarjoaminen on vapaaehtoista ja lainsäädännön muutokset mahdollistavia, näemme, että avoimilla korkeakouluilla ei ole vaihtoehtoa olla osallistumatta ja lähtemättä kilpailuun mukaan. Esitys tulisi siis väistämättä vaikuttamaan laajemmin Suomen korkeakoulukenttään ja myös koulutuksen järjestäjien rahoitukseen.

Näkemyksenne avoimena korkeakouluopetuksena järjestettävän tutkintokoulutuksen järjestämistä koskevista ehdotuksista (1. lakiehdotuksen 7 § ja 8 c § sekä 2. lakiehdotuksen 10 § ja 12 c §). Onko ehdotetussa sääntelyssä muutos- tai täsmennystarpeita?

Esitykseen liittyy monia koulutuspoliittisia, oikeudellisia ja yhdenvertaisuuteen liittyviä ongelmia ja epäselvyyksiä, joiden vuoksi esitystä ei pitäisi edistää.

Esitys loisi Suomeen vaihtoehtoisen tutkintoväylän, jossa käytännössä maksukyky vaikuttaisi nykyistä enemmän korkeakoulutukseen pääsyyn. Tämä heikentäisi merkittävästi opiskelijavalintajärjestelmän

uskottavuutta ja vaarantaisi koulutuksellisen tasa-arvon toteutumista ja suomalaisen korkeakoulujärjestelmän oikeudenmukaisuutta.

Esityksen mukainen tutkinnonanto-oikeus vääristäisi avointen korkeakoulujen perustehtävää. Avoimen korkeakoulun keskeinen rooli on perinteisesti ollut sivistyksen, saavutettavuuden ja joustavan oppimisen edistäminen. Esityksen muutoksien myötä avoimen korkeakoulun luonne muuttuisi kohti maksullista tutkintomarkkinaa, jolloin sen alkuperäinen koulutuksellista tasa-arvoa vahvistava tehtävä heikkenisi. Tämä merkitsisi merkittävää koulutuspoliittista suunnanmuutosta pois avoimen korkeakoulutuksen sivistyksellisestä perustasta.

Pidämme tärkeänä, että esityksen monia avoimia oikeudellisia kysymyksiä selvitetään, esimerkiksi tutkintoon johtavaan koulutukseen liittyviä keskeisiä asioita, kuten opiskelu-oikeuden määrittelyä, SORA-lainsäädännön soveltamista, opiskelijapalveluiden järjestämistä, opiskelijoiden hallintoedustusta, oikeusturvaa sekä yhdenvertaisuutta nykyisiin tutkinto-opiskelijoihin.

Näin merkittävän järjestelmämuutoksen yhteydessä on olennaista varmistaa, että opiskelijoiden asema, oikeudet ja velvollisuudet määritellään selkeästi ja yhdenvertaisesti.

Esityksen mukaiset muutokset vääristäisivät myös korkeakoulujen toiminnallisia ja taloudellisia kannustimia. Maksullisen tutkintotarjonnan avaaminen voisi taloudellisen paineen seurauksena ohjata korkeakouluja siirtämään painopistettään yhä enemmän maksulliseen tarjontaan maksuttoman tutkintokoulutuksen kustannuksella. Tämä voisi pitkällä aikavälillä muuttaa suomalaisen korkeakoulutusjärjestelmän rakennetta tavalla, joka lisää markkinaistumista ja heikentää julkisesti rahoitetun korkeakoulutuksen asemaa.

Näkemyksenne opiskelupaikkojen varaamiseen (ensikertalaiskiintiö) liittyvästä ehdotuksesta (1. lakiehdotuksen 36 b § sekä 2. lakiehdotuksen 28 b §)

Esityksessä ehdotetaan, että ensikertalaisstatus säilyisi näillä opiskelijoilla, jotka opiskelevat tutkintoa avoimessa korkeakoulussa. Tämä esitys mahdollistaisi rinnakkaisreittien taktikoinnin, jolloin opiskelija voisi aloittaa maksullisen tutkinnon opiskelun avoimessa korkeakoulussa, ja silti hakea ensikertalaisena yhteishaussa haluamiinsa kohteisiin. Esitys heikentäisi opiskelijavalintajärjestelmän oikeudenmukaisuutta ja asettaisi opiskelemaan hakevat eriarvoiseen asemaan. Opiskelupaikan hakeminen ja saaminen tulisi myös monimutkaisemmaksi ja strateginen hakukäyttäytyminen lisääntyisi. Esitys myös heikentää ensikertalaiskiintiön tarkoitusta, jonka tavoitteena on turvata ensimmäistä korkeakoulupaikkaansa hakeville yhdenvertainen mahdollisuus päästä opiskelemaan tutkintokoulutukseen.

Näkemyksenne opintotukilakia koskevasta ehdotuksesta (3. lakiehdotus)

Pidämme esityksen mukaista mallia opintotuen suhteen eriarvoistavana ja täten kestävämmänä. Jos avoimessa korkeakoulussa tutkintoa suorittaville opiskelijoille ei myönnetä opintotukea, kuten esityksessä ehdotetaan, siitä seuraa tilanne, jossa pienituloisten opiskelijoiden mahdollisuus hyödyntää avoimen korkeakoulun koulutusväylää heikkenee tai jää kokonaan käyttämättä. Esityksen

toteutuessa opiskelumahdollisuudet olisivat yhä enemmän sidoksissa opiskelijan tai hänen perheensä maksukykyyn. Tämä korostaisi ja tulisi lisäämään sosioekonomista eriarvoisuutta. Esityksen mukainen tulevaisuus koostuu avoimessa korkeakoulussa opiskelevista varakkaista opiskelijoista, ja vähävaraisemmista ilmaista tutkintoa opiskelevista opiskelijoista. Suomalaisessa hyvinvointijärjestelmässä maksuton koulutus on keskeinen panostus, ja esitys heikentää tätä periaatetta ja koulutuksen roolia sosiaalisen liikkuvuuden välillä merkittävästi.

Näkemyksenne korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annettua lakia koskevasta ehdotuksesta (4. lakiehdotus)

Esityksessä ehdotetaan avoimessa korkeakoulussa tutkintoa opiskelevien jättämistä opiskeluterveydenhuollon ulkopuolelle. Vastustamme tätä esitystä, sillä se on opiskelijoiden yhdenvertaisuuden, opiskelukyvyn tukemisen ja opiskeluyhteisön toimivuuden kannalta todella ongelmallinen.

Käytännössä esitys loisi kaksi rinnakkaista opiskelijaryhmää, jolla olisi tutkinto-opiskelua vastaavat tavoitteet ja velvollisuudet, mutta heikommat oikeudet opiskelukykyä tukeviin palveluihin. Tämä heikentäisi opiskelijoiden yhdenvertaisuutta.

Käytännössä avoimena korkeakouluopetuksena tutkintoa suorittavat opiskelijat osallistuisivat samoihin oppimisympäristöihin, opetukseen ja opiskeluyhteisöihin muiden tutkinto-opiskelijoiden kanssa. Tällaisessa tilanteessa opiskelijayhteisön jakaminen eri terveydenhuoltojärjestelmien piiriin olisi toiminnallisesti vaikeasti perusteltavaa ja omiaan lisäämään järjestelmän pirstaleisuutta.

Tärkeää on siis huomioida, että opiskeluterveydenhuollon tehtävät eivät rajoitu yksilöllisiin terveyspalveluihin, vaan siihen sisältyy myös opiskeluyhteisön hyvinvoinnin, ennaltaehkäisyn, terveellisyden ja turvallisuuden edistäminen sekä seuranta.

Näkemyksenne esitysluonnoksen vaikutusarvioista vaikutusarviolajeittain. Mitkä ovat omat arvionne esityksen vaikutuksista? Puuttuuko esityksen vaikutusarvioista jotakin? Korkeakouluja pyydetään arvioimaan, miten ja missä laajuudessa esitysluonnoksen mukainen mahdollisuus suorittaa tutkinto avoimessa korkeakouluopetuksessa voitaisiin ottaa käyttöön sekä millä aikataululla. Lisäksi korkeakouluja pyydetään arvioimaan, millaisia vaikutuksia tämän käyttöönoton toteutumisella olisi korkeakoulujen muuhun avoimen korkeakouluopetuksen tarjontaan.

Vaikutusarvioissa tarkastellaan uudistuksen vaikutuksia pääosin yksittäisten opiskelijoiden tai korkeakoulujen näkökulmasta, mutta korkeakoulujärjestelmän rakenteellisia ja yhteiskunnallisia vaikutuksia arvioidaan riittävästi.

Eriyisen ongelmallista on, ettei vaikutusarvioissa tarkastella riittävästi sitä, millaisia seurauksia syntyy tilanteessa, jossa samoissa oppimisympäristöissä opiskelevat henkilöt jakautuvat erilaisiin opiskelijaryhmiin oikeuksien, palveluiden ja toimeentulon perusteella. Esityksessä ei arvioida esimerkiksi sitä, miten opiskelijoiden erilainen asema opintososiaalisten etuuksien, opiskeluterveydenhuollon tai muiden opiskelijapalveluiden suhteen vaikuttaisi

korkeakoulu yhteisöihin, opiskelijoiden yhdenvertaisuuden kokemukseen tai yhteisöllisyyteen kampanjoilla. Riskinä on, että korkeakouluun muodostuu rinnakkaisia opiskelijaryhmiä, joiden oikeudet, palvelut ja toimeentulon edellytykset poikkeavat merkittävästi toisistaan, vaikka opiskelijat suorittaisivat samoja tutkintoja ja osallistuisivat samaan opetukseen.

Esityksen yhteiskunnalliset vaikutusarviot ovat monilta osin epärealistisia.

Esityksessä oletetaan, että maksullisen tutkintoreitin avaaminen vähentäisi kilpailua maksuttomasta tutkintokoulutuksesta, mutta emme pidä tätä arviota uskottavana. Maksuton tutkintokoulutus säilyisi edelleen valtaosalle hakijoista ensisijaisena ja houkuttelevimpana vaihtoehtona. Tämä korostuu erityisesti tilanteessa, jossa siirtyminen maksullisesta koulutuksesta maksuttomaan tutkintokoulutukseen olisi mahdollista opintojen aikana. Tällainen järjestelmä voisi lisätä strategista hakukäyttäytymistä ja synnyttää painetta siirtyä maksulliselta väylältä maksuttomaksi tutkinto-opiskelijaksi kesken opintojen.

Vaikutusarvioissa tunnustetaan, että maksullinen tutkintokoulutus voisi suosia korkeampia tuloluokkia, mutta tämän kehityksen vaikutuksia koulutukselliseen tasa-arvoon, sosiaaliseen liikkuvuuteen ja korkeakoulutuksen saavutettavuuteen ei arvioida riittävän perusteellisesti. Pidämme merkittävänä puutteena sitä, ettei esityksessä tarkastella laajemmin sitä, miten maksullisen tutkintokoulutuksen laajentaminen voisi pitkällä aikavälillä vaikuttaa suomalaisen korkeakoulujärjestelmän yhdenvertaisuusperiaatteeseen ja maksuttoman korkeakoulutuksen asemaan.

Puutteellisia ovat myös vaikutusarvioita avoimen korkeakouluopetuksen nykyiseen tehtävään ja toimintalogiikkaan kohdistuvista vaikutuksista. Esityksessä ei arvioida riittävästi sitä, miten tutkinnon suorittamisen mahdollistaminen avoimessa korkeakouluopetuksessa vaikuttaisi avoimen korkeakoulun nykyiseen rooliin jatkuvan oppimisen, osaamisen täydentämisen ja matalan kynnyksen koulutustarjonnan väylänä. On mahdollista, että korkeakoulut suuntaisivat resurssejaan nykyistä enemmän maksulliseen tutkintokoulutukseen, mikä voisi heikentää muuta avointa korkeakouluopetusta, yhteistyötä vapaan sivistystyön toimijoiden kanssa sekä jatkuvan oppimisen tarjontaa.

Näkemyksenne esityksen voimaantuloaikataulusta (esitysluonnoksen mukaan ehdotetut lait tulisivat voimaan 1.8.2028)

Esitysluonnoksen voimaantuloaikataulu on epärealistinen esityksen laajuuden vuoksi. Nykyisessä muodossaan aikataulu ei anna riittäviä edellytyksiä huolelliselle valmistelulle ja hallitulle toimeenpanolle.

Uudistusta ei tulisi viedä eteenpäin esitetyssä aikataulussa ennen kuin keskeiset oikeudelliset kysymykset on ratkaistu, sosiaaliturvavaikutukset on arvioitu riittävällä tarkkuudella ja rahoitusmallin toimivuus on varmistettu.

Lisäksi on olennaista, että korkeakoulut on aidosti sitoutettu uudistukseen ja että vaikutusarviot kokonaisuudessaan ovat riittävän kattavat ja uskottavat päätöksenteon pohjaksi.

Muut huomiot ja näkökohdat

Avointen korkeakoulujen opiskelijat ovat jo tällä hetkellä eriarvoisessa asemassa tutkinto-opiskelijoihin nähden, sillä he eivät voi esimerkiksi saada opiskelijakorttia. Esityksen ehdottamassa rakenteessa opiskelijat tulevat jakautumaan yhä useampaan "kategoriaan", joissa opiskelijoilla on erilaiset todellisuudet. Esitys myös hämärtää osaltaan lisää päätoimisen opiskelun käsitettä ja tekee opiskelijan statuksesta yhä epäselvemmän.

Esitetyt lakimuutokset asettavat opiskelijat suoraan eriarvoiseen asemaan. Esitys jättää myös avoimeksi monia kysymyksiä, kuten miten avoimen korkeakoulun tutkinto-oikeus rajataan, minkälaiset valinnaisten opintojen suoritusmahdollisuudet opiskelijalla olisi ja millaiset opiskelijan jatko-opintokelpoisuus ja -mahdollisuudet olisivat.

Esityksellä on myös paljon kerrannaisvaikutuksia, joita ei ole otettu valmistelussa huomioon. Esimerkiksi korkeakoulujen tiloihin liittyvät haasteet tulevat kasvamaan, jos nykyisillä tilaresursseilla halutaan järjestää myös avoimen korkeakoulun tutkintoon johtavaa koulutusta. Miten esimerkiksi opetus- ja tenttitilat tulevat riittämään opiskelijamäärän kasvaessa? Samoin opiskelijat tarvitsevat ohjaus- ja opetusresurssia, tukipalveluita ja monia näkymättömiä resursseja, joita ei ole huomioitu esityksessä.

Nirhamo Minea
Jyväskylän yliopiston ylioppilaskunta